

Terézia Ursínyová

Zlaté hlasy

PERFEKT

Terézia Ursínyová
Zlaté hlasy

S láskou venujem sestre.

Terézia Ursínyová

Zlaté hlasy

PERFEKT

Text © Terézia Ursínyová

Photographs © Ctibor Bachratý, Peter Brenkus, Eduard Gerensek,
René Miko, Alena Klenková, Milan Krupčík, Gejza Podhorský, Lucia
Potokárová, Róbert Ragan, Anton Sládek, Martina Zuzana Šimkovičová,
Jozef Vavro, Kamil Vyskočil, archív BHS, archív SND, Foto STK

Design © Pavol Janoško, DTP Perfekt

Slovak edition © Perfekt 2014

Slovensko je mimoriadne bohaté na spevácke talenty. Najmä v ostatných rokoch ich pribúda. Zvýšil sa počet konzervatórií a vysokých škôl, kde zaznamenávajú najväčší príliv práve z radov mladých spevákov. Pri tom v minulosti boli záujemcami o odborné hudobné štúdium zvlášť klaviristi, huslisti a ďalší talentovaní inštrumentalisti. Možno je to tým, že mladý spevácky talent je presvedčený o svojom rýchlom nástupe na profesionálne pódium (najlepšie zahraničné). Ale hlasová technika a komplexná spevácka rehoľa sú celoživotným zápasom o dokonalosť. Hlas je tiež „inštrument“, ktorý sa musí neustále kontrolovať, aby si udržal svoju majstrovskú úroveň aspoň počas profesionálnej umeleckej kariéry. Do osudov spevákov zasahujú však aj ďalšie okolnosti: hudobná a ľudská inteligencia, sebadisciplína, vytrvalosť, fyzická a psychická odolnosť, pracovitosť a určite aj nečakané šťastie. To všetko, ako aj šikovný manažér, môžu pripraviť mladý talent pre spevácky „trh“. Presvedčila som sa o tom počas desiatok rokov sledovania opernej a koncertnej scény. Jednou z nezanedbateľných vlastností každého, kto sa profesionálne venuje hudbe, by mal byť celoživotný hlad po poznaní v celej šírke tohto pojmu. Nemal by sa teda zameriavať iba na úzku špecializáciu štandardnej opernej literatúry. Preto si cením umelcov, ktorí sa vyznačujú inteligenciou a vo svojom odbore prekračujú hranice zaužívanej „konvenčnej“ dramaturgie, pričom vokálny talent spájajú s ambíciou upútať na seba aj niečím výnimočným, špecifickým, objavným v celosvetových bojoch majstrov spevákov (už nielen „norimberských“).

Ako hudobná kritička a muzikologička som sa spočiatku orientovala na operetu a muzikál, neskôr na operu; celý svoj život sa však zaujímam o spoločenské dianie, a hlavne o všetko, čo sa deje v umeleckom svete – ako doma, tak i za hranicami. Som totiž presvedčená, že len ten, kto má v myslení celostnejší prehľad, môže hodnotiť užší záber – paradoxne také komplexné umenie, akým je opera. Pútavosť opernej tvorby spočíva v súhre mnohých tvorcov, dnes zvlášť preferovaných operných režisérov. Ale lákadlom milovníkov tohto druhu umenia vždy boli a zostanú najmä veľké spevácke a dirigentské osobnosti. Aj my sme mali – a máme – veľa dirigentov a spevákov, ktorí prekročili hranice nášho štátu a uplatnili sa nielen v domácom meradle. Výnimočným osobnostiam vokálnej scény, ktoré pochádzajú z našej malej krajiny, som venovala nasledujúce kapitoly o slovenských „zlatých hlasoch“. Ich počet je však oveľa väčší. Je vecou budúcnosti – a ďalších autorov, prípadne vydava-

teľov, či o pokračovanie takejto prezentácie prejaví naša spoločnosť – ktorá tak rada zabúda – záujem.

V snahe „nevyrábať“ encyklopedické heslá, som skĺbila v jednotlivých kapitolách životné dáta a úspechy jednotlivcov s osobným poznáním, zážitkami z ich umenia, či vlastným bádáním. V ostatnom období vyšlo aj niekoľko menej dostupných speváckych monografií, a tak som zaradila aj recenzie na tieto autorsky prínosné bádania. Ich prostredníctvom som totiž hlbšie prenikla k osobnostiam, ktoré som na pódiu generáčne nezažila. Ďalšie spevácke zjavy mi boli známe, nejakým spôsobom ľudsky blízke, iné ma lákali pre svoj zložitý či neznámy osud, ktorý však v zahraničí zarezonoval. Z najmladšej generácie som vybrala zatiaľ dvoch spevákov. Jeden z nich je už hviezdou na tenorovom nebi v Európe, ak nie priamo v opernom svete. Pritom je to umelec, ktorý nestratil kontakty s domovom, kam sa ochotne a pomerne často vracia. Mladá sopranistka, ktorá uzatvára knihu, je pre mňa výnimočnou muzikantskou a ľudskou bytosťou, ktorá ma neustále prekvapuje šírkou svojho repertoáru a svojimi cestami nielen po operných chodníkoch, ale aj po neprebádaných chodníkoch hudby posledných dvoch storočí.

Veľmi si prajem, aby speváci ani v budúcnosti, pri všetkej kariére, ktorú im život a práca darovali – z nich najmä kráľovná koloratúry Edita Gruberová – nikdy nezapreli, že pochádzajú zo Slovenska.

Tatiana Muráňová

RUDOLF PETRÁK

☞ *tenorista*

Prvý slovak na newyorskej opernej scéne

* 3. 9. 1917 Sučany

† 3. 3. 1972 Greenwich, USA

Rudolf Petrák vyrastal v Sučanoch. Jeho otec Rudolf pracoval ako stolár vo vrútockých železničných dielňach. Matka, rodená Slavkovská, bola pôrodná asistentka. Petrákovci mali okrem syna Rudolfa ešte staršiu dcéru Valériu.

Hudobné nadanie zdedil Rudolf Petrák po otcovi, ktorý bol člen miestneho spevokolu v Sučanoch. Keď sa Rudolf stal študentom učiteľského ústavu v Spišskej Kapitule, vzdelával sa v hre na klavíri, husliach a v speve. Od roku 1936 pôsobil niekoľko rokov ako učiteľ v ľudovej škole v Smoleniciach. Túžil sa však venovať hudbe profesionálne. Mária Kišonová-Hubová, dlhoročná sólistka Opery Slovenského národného divadla (SND), v posledných rokoch života spomínala na stretnutie s mladým Rudolfom Petrákom:

„Prišiel za mnou s dôverou, ako za bývalou učiteľkou, s otázkou, ako sa mi podarilo presedlať na opernú scénu. Súčasne ma poprosil, aby som si ho vypočula a odporučila k niektorému vokálnemu pedagógovi. Mal veľmi pekný lyrický tenor s jemným zafarbením. Skontaktovala som ho s profesorkou Annou Korínskou, svojou vokálnou pedagogičkou. Tá ho učila spev súkromne. V roku 1942 predspieval v Slovenskom národnom divadle a čoskoro sa predstavil na scéne s prvými úlohami. Bol mimoriadne muzikálny, usilovný, ambiciózný, inteligentný... Vedel vytvoriť atmosféru na javisku, no nebol živelným spevákom – pôsobil skôr decentne a dodržiaval charakter postavy. Mal zmysel pre jemnú komiku. Spomínam si najmä na jeho Rudolfa v opere Bohéma. Spievala som s ním v inscenácii tejto opery v Prahe, kde sme istý čas obaja pôsobili vo vtedajšej Veľkej opere 5. května. Ja som stvárňovala Musettu. Podľa mňa mal hlas predurčený najmä na mozartovské a rossiniovské party.“¹

¹ KIŠONOVÁ-HUBOVÁ, Mária: Osobné vyznanie autorke, zaznamenané zvukovo. In: V osobnom vlastníctve Terézie Ursínyovej.

Rudolfa Petráka dobre poznala aj rodina Jely Krčméry-Vrteľovej, ktorá je známa slovenská prekladateľka, operná dramaturgička, pôvodne tiež operná speváčka a sólistka Opery Slovenského národného divadla. Takto charakterizovala Rudolfa Petráka:

„Bol strednej postavy s malým sklonom k zaokrúhľovaniu, čistej, takmer porcelánovej pleti – tvár s jemným, trochu ohnutým nosom, čelo predĺžené, s tvoriacou sa plešinkou a milý, vždy pohotovú úsmev na perách. Bol veľmi cieľavedomý. Vždy mal v hlave svoj spev a dozeral prísne na to, čo mu prospievalo. Spieval neobyčajne ľahko, nikdy som nepočula, že by tón tlačil. Vyberal si veci, ktoré jeho ľahkému tenoru pristali.“²

Jela Krčméry v osobných spomienkach ďalej píše:

„U ‚mamy‘ Korínskej, kde ma priviedol práve Rudko, mala som príležitosť často ho počuť a obdivovať, ako prirodzene a ľahko tvorí tón a málokedy potrebuje úpravy pani profesorky. Študoval práve Bohému, s ktorou sa chcel neskôr preukázať v Taliansku. Na javisku som ho počula v Barbierovi – a veru, neviem, či som odvtedy počula a videla lepší výkon v úlohe Almavivu. Rozkošne spieval prvú serenádu, ktorú akoby bol autor napísal priamo pre neho. Opitú scénu zahrál zase s takou vervou, že sa takmer triasla celá scéna... Bol v tej role ozaj vynikajúci! Skvelou partnerkou mu bola pani Mimi Kišonová-Hubová, ako líštička prešibaná, ktorá Rosinu zahrála so šarmom sebe vlastným. Hvastija hral Figara a jednou z najmilších postáv tohto predstavenia – okrem už spomínaných interpretov –, bol, pravdaže, majster Arnold Flögl so svojím dlhočizným klobúkom, z ktorého v pravidelných intervaloch čľupkala voda. Na toto predstavenie nikdy nezabudnem...“

Na hodinách si Rudko pripravoval aj Lovcov perál, Nápoj lásky s Una furtiva lagrima a známe talianske znárodnené piesne... Bol dobrým interpretom piesní – no nielen jeho spev, ale aj výslovnosť bola brilantná! Krásne interpretoval aj Pinkertona v Madame Butterfly – tiež jednu zo svojich prvých úloh. Rudko zakrátko dostal štipendium na ročný pobyt v Taliansku v Ríme. Dlhú dobu pripravoval na cestu, chystal si repertoár na predspievanie a venoval sa aj svojmu oblečeniu, batožine, lebo aj v tomto smere chcel Slovensko dobre reprezentovať. Mal aj sklony k veľikášstvu – možno dôsledok skromných pomerov, z ktorých pochádzal. Všetko nakupoval vo veľkom...“³

Z BRATISLAVY DO SVETA

Rudolf Petrák po krátkom pôsobení v Slovenskom národnom divadle študoval spev ako štipendista v roku 1942 u slávneho barytonistu Riccarda Stracciariho v Ríme.

(V polovici štyridsiatych rokov 20. storočia u tohto umelca a vokálneho pedagóga študoval aj ďalší vynikajúci slovenský spevák, exulant – basista Leo Pudiš.)

² KRČMÉRY, Jela: Z osobnej korešpondencie. In: Súkromný archív Terézie Ursínyovej.

³ KRČMÉRY, Jela: Z osobnej korešpondencie. In: Súkromný archív Terézie Ursínyovej.

Vo Viedni, kde bol Rudolf Petrák riadny člen Volksopery (v rokoch 1943 – 1944), sa stal žiakom vokálnej pedagogičky profesorky Balzerovej. Viedenské angažmán vybavil Petrákovi – podľa záznamov Jely Krčméry – pôvodom slovinský tenorista Anton Dermota, dlhoročný sólista Viedenskej štátnej opery, ktorého Petrák raz v predstavení zastúpil.

Osudové priateľstvo spájalo speváka s mladým slovenským huslistom Albínom Vrteľom, ktorý bol v tých časoch poslucháčom viedenskej Hochschule für Musik v triede profesora Wolfganga Schneiderhana. Albín Vrteľ sa stal neskôr manželom Jely Krčméryovej, ktorej fotografickú podobu však po prvý raz videl práve vo viedenskom byte Rudolfa Petráka. Vrteľ na to spomína vo svojej knihe *Husle s dračou hlavou* takto:

„Tenorista Rudolf Petrák prišiel do Opery SND tuším zároveň so mnou. Mal pekný hlas a sľubnú perspektívu. Spoznali sme sa už v divadle, hoci len letmo. Petrák, vtedy už angažovaný vo viedenskej Volksopere, mal veľké ambície a vedel sa v spoločnosti rýchlo a úspešne zorientovať. Raz ma pozval do svojho pomerne luxusného viedenského bytu. Medzi rečou, pri pohárku vínka ma odrazu upútala fotografia v sklenom rámmiku, položená nápadne na klavíri. Spýtal som sa, kto je tá krásna mladá dáma. Vraj je to speváčka, veľmi nadané dievča zo vzácnjej slovenskej rodiny. Už neviem, či mi povedal aj meno, no cestou domov mi akosi nešiel z mysle ten obrázok. Nemal som viac príležitostí navštíviť slovenského speváka vo Viedni, o to viac ma prekvapilo, keď som toto nadané dievča zo vzácnjej slovenskej rodiny stretával potom takmer denne na javisku Slovenského národného divadla a sprevádzal jej vskutku teplý, farebný a pútavý mezzosoprán na operných predstaveniach.

Ale to bolo až oveľa neskôr.“⁴

B. Smetana: *Predaná nevesta*, 1946.
Opera 5. května; R. Petrák – Jenůf,
V. Nouzovský – Kecal. Foto: archiv autorky

⁴ VRTEĽ, Albín: *Husle s dračou hlavou*, s. 136. PRINT-SERVIS v spolupráci s OFPRINT, Bratislava 1966.

EXULANT

Po druhej svetovej vojne sa Rudolf Petrák nakrátko vrátil do Bratislavy a úspešne pôsobil aj v Prahe. Začiatkom roku 1948 odišiel najprv „na skusy“ do USA – pozval ho Laszlo Halasz, vtedajší prvý riaditeľ New York City Opera (NYCO), ktorý ho počul spievať v SND. Po februárových udalostiach v Československu sa Petrák rozhodol natrvalo zostať v USA a stal sa sólistom New York City Opera. NYCO bola americká operná spoločnosť, nazývaná aj *opera pre ľudí*, ktorá mala ambíciu priblížiť operu širokej verejnosti za prístupné ceny lístkov. Aktívna bola v rokoch 1943 – 2013. Počas takmer 70-ročnej histórie naštartovala kariéru mnohých veľkých operných spevákov (Beverly Parapety, Sherrill Milnes, Plácido Domingo, Maralin Niska, Carol

Rudolf Petrák – plagát

Vaness, José Carreras, Shirley Verrett, Tatiana Troyanos, Jerry Hadley, Catherine Malfitano, Samuel Ramey, Gianna Rolanda...).

Manželka Rudolfa Petráka – Feďa, rodená Kalenčíková (v tých časoch známa slovenská krasokorčuľarka), ho čoskoro, aj so svojimi rodičmi, nasledovala do emigrácie zložitejšou cestou, cez Rakúsko.

S Feďou mal Petrák dvoch synov – Petra a Evana. Po rozpade manželstva sa Petrákovi v druhom partnerskom zväzku narodila dcéra Valéria.

Koncom deväťdesiatych rokov sa som sa pokúsila písomne skontaktovať s pani Feďou. Po druhom manželovi sa volala Hvizdáková a žila v USA. Žiaľ, snahu o nadviazanie užšieho písomného vzťahu s ňou či

Petrákovými synmi, alebo možnosť získania spomienkového alebo dokumentačného materiálu života s bývalým manželom, pani Hvizdáková jediným listom rezolútne zamietla. Strohá poznámka v tomto liste o osude Petráka však potvrdila vzťah vtedajšej slovenskej emigrácie k Petrákovmu osudu v USA:

„Väčšina jeho brilantnej kariéry sa uskutočnila v USA – a z nej veľa rozdal americkým Slovákom. Je smutné, že si ani jeden z týchto významných amerických spolkov po jeho smrti naňho nespomenul.“⁵

PRAVDIVÉ A NEPRAVDIVÉ LEGENDY

Z legiend, ktoré kolujú o každom umelcovi, stojí za zmienku tá, že pred Rudolfom Petrákom boli brány Metropolitnej opery zatvorené preto, lebo na jednom vystúpení v NYCO pobožkal ruku černošskej sólistke. Niečo také sa v USA, kde sa segregácia zrušila až roku 1964, v tej dobe neodpúšťalo.

⁵ HVIZDÁKOVÁ, Feďa: Z listu autorke, r. 1995. In: Súkromný archív Terézie Ursínyovej.

Jela Krčméry v tejto súvislosti v osobných spomienkach na Petráka píše: „Údajne dostal facku od Jarmily Novotnej preto, že bozkal ruku černoške.“

Je možné, že Rudolf Petrák túto historku porozprával v Bratislave pri svojej návšteve Slovenska roku 1968, keď sa radostne zvítal s mnohými známymi, aj s rodinou Jely Krčméry-Vrteľovej. Kariéru Rudolfa Petráka však zrejme neovplyvnila iba táto osudná okolnosť, ale aj umelcova prchká, impulzívna, bohémska, nevyrovnaná povaha a neochota (či nedôvera alebo obava) spojiť sa so šikovným manažérom. V tých časoch to už bolo nevyhnutné pre úspešný umelecký vstup do „vyšších umeleckých kruhov“ americkej hudobnej kultúry.

NÁVRAT NA SLOVENSKO – A SMUTNÉ FINÁLE

Rudolf Petrák sa roku 1968 pokúšal získať na Slovensku poverenie od Matice slovenskej, aby túto významnú národnú inštitúciu oficiálne zastupoval v USA. Iste by mu to v postavení medzi americkými Slovákmi pomohlo. Slovensko by reprezentovala osobnosť, ktorá mala svoje meno v kultúrno-spoločenských kruhoch exulantov v New Yorku a azda i v celých Spojených štátoch. Žiaľ, táto idea sa nerealizovala.

Pri svojej jedinej a poslednej návšteve Slovenska, dvadsať rokov po odchode z domova, sa Petrák s nadšením chystal hosťovať v Opere Slovenského národného divadla. Svoju predčasnú radosť neprímerane citovo demonštroval medzi bývalými kolegami v divadle. Zrejme to niektorým umelcom vadilo, a tak ho z rodnej zeme vyhnala nepravdivými klebetami udavačská duša. Rudolf Petrák musel v priebehu dvadsaťštyri hodín opustiť Československo, bez hosťovania v kedysi domovskej národnej opere. Na Slovensko sa už nikdy nevrátil.

Bola to doba, ktorú dejiny nazvali *dubčekovská jar* alebo *socializmus s ľudskou tvárou*. Žiaľ, tvár i duša národa zostali pokrivené ľudskou závišťou, ktorá je príznačná pre niekorych ľudí podnes. Následky toho odchodu sa dotkli aj následného osudu Rudolfa Petráka.

Po ukončení angažmán v New York City Opera hrával Petrák ako organista v kostoloch. Mnohonásobné údery života urýchlili jeho umeleckú aj zdravotnú krízu – a azda prispeli aj k predčasnej smrti. Štyri roky po návšteve Slovenska, ako 55-ročný, zomrel na vrátnici nemocnice, kde ležala jeho druhá, nevyliciteľne chorá manželka. Príčinou bol vraj infarkt.

Tieto posledné dostupné informácie sú od MUDr. Ivana Maňka, ktorý si dopisoval so svojím strýkom, Michalom Roháčikom, susedom Rudolfa Petráka v americkom meste Greenwich, kde je Rudolf Petrák pochovaný.

V spolupráci s hudobnou redaktorkou PhDr. Etelou Čárskou som realizovala o Rudolfovi Petrákovi hudobno-slovnú reláciu *Stopy vedú do Ameriky*, vysielanú 4. októbra 1994.⁶

⁶ URSÍNYOVÁ, Terézia: Stopy vedú do Ameriky. Hudobno-slovná relácia s použitím autentických zvukových zápisov spevákovho hlasu z magnetofónových pásovk. Vysielané 4. októbra 1994 na stanici Devín. Minutáž 55'. In: Súkromný archív Terézie Ursínyovej.

S ODHALENOU KOŽOU

Rudolf Petrák bol neobyčajne emotívny. O tom svedčí jeho interpretácia slovenských ľudových piesní, kde zreteľne cítiť bolestné prežívanie, ba nárek človeka, ktorý sa nikdy nevyrovnal s odchodom zo Slovenska. Nahrávky týchto piesní, úryvky z operného i koncertného repertoáru Rudolfa Petráka i dostupné fakty o jeho neradostnom, ale aj bohémskom živote v cudzine sa uchovali v archíve MUDr. Ivana Maňku, ale aj zásluhou Petrákovho svokra Rudolfa Kalenčíka a tenoristu Juraja Hurného, ktorý s Kalenčíkom udržiaval korešpondenciu.

Rudolf Petrák nahral v USA, v pomerne amatérskych podmienkach a za organizačno-finančného prispenia svojho prvého svokra Rudolfa Kalenčíka, zopár platní s klavírnym sprievodom. Vo zvukových záznamoch sa uchovali aj niektoré operné árie a veľké koncertné sólové čísla v jeho predvedení. Svedčia o jedinečnom, neopakovateľnom lyrickom tenoristovi, ktorého hlas oplýval ušľachtilosťou, farbou a delikátnosťou prejavu. Nerobilo mu problém nielen vysoké „c“, ale ani tóny nad týmto hraničným tónom tenoristov. Dôkazom toho je zachovaná zvuková ukážka z extrémne vysokého tenorového partu v Orffovej kantáte Carmina burana.

Rudolf Petrák bol tenorista, aký sa rodí raz za storočie. S omamným hlasom, vynikajúcou vokálnou technikou a neobyčajnou citovou vrúcnosťou. Bol prvým Slovákom na newyorskej opernej scéne v prvej polovici päťdesiatych rokov 20. storočia.

Zásluhou Konzervatória v Žiline sa od roku 2008 realizuje vokálna súťaž s názvom *Spevacka súťaž Rudolfa Petráka*. Jej odborným garantom je docentka Magdaléna Blahušiaková, dlhoročná sólistka Opery SND.

Z KRITÍK RUDOLFA PETRÁKA

„Tónová nádhera... Autentickosť štýlu. Pravé umenie!“

(The New York Herald Tribune)

„Neobyčajne jemný tenor.“ **(The Cincinnati Enquirer)**

„Tenorista Rudolf Petrák spieval s istotou vrodeneho majstrovstva – virtuozity. Jeho hlas je zamatovo teplý a kvalitný.“

(The Chicago Sun-Times)

„Jedným z najlepších spevákov bol Petrák ako Don Ottavio. Jeho hladký, dobre kontrolovaný hlas je priam ideálny pre hudbu Dona Giovanniho.“

(The New York Times)

„Skvelý lyrický tenorista so vzácnym precítením a výrazom. Zdá sa, že publikum očaril. Perfektné spievanie...“

(The Times Union, Rochester)⁷

⁷ MUDr. MAŇKA, Ivan: Ohlasy tlače, fotografie a zvukové nahrávky zo súkromného archívu.

ANNA POLÁKOVÁ-HADRAVOVÁ

☞ *sopranistka*

Grand dáma slovenskej opery

* 19. 7. 1922 Koválov

† 26. 6. 2008 Viedeň

Nedožitá deväťdesiatiny poprednej sopranistky Anny Polákovovej-Hadravovej boli príležitosťou na vydanie monografie o tejto významnej osobnosti slovenskej opernej scény. Vďaka knihe PhDr. Lýdie Urbančíkovej s názvom *Anna Poláková-Hadravová*¹, ktorá je plná životopisných faktov a svedectiev o umeleckej ceste speváčky, ale aj ohlasov, kritik, dokumentov, rozhovorov s pamätníkmi a priateľmi, ako aj fotografií, sa nám vynára presvedčivý umelecký aj ľudský profil jednej z veľkých osobností „zlatej éry slovenskej opery“ z prelomu päťdesiatych a šesťdesiatych rokov. Rodáčku zo Záhoria, kde sa narodila v obci Koválov, si vďaka nedávno vydannej životopisnej knihe muzikologičky Lýdie Urbančíkovej pripomenie tá časť operných fanúšikov, ktorí si chcú v duchu sprítomniť vysokú, štíhlu, ušľachtilú postavu i tvár speváčky a v echu rokov začuť jej hlas, znejúci ako krištáľ.

Z jej vrstovníkov alebo mladších pamätníkov si v úvode knihy spomína na Aničku Polákovú niekdajšia popredná sólistka Opery Slovenského národného divadla, neskôr aj Východoslovenského národného divadla v Košiciach² a napokon dlhé roky primadona Novej scény v Bratislave – Gizela Veclová (nar. 1923)³. Táto legenda opernej, operetnej

¹ PhDr. Lýdia Urbančíková: *Anna Poláková-Hadravová*, Vydavateľ: Hudobná spoločnosť Hemerkovcov v Košiciach, 2012

² Štátne divadlo Košice vzniklo v roku 1945 pod názvom Východoslovenské národné divadlo. Činoherný súbor košického divadla vstúpil do kontextu slovenského divadelníctva premiérou hry *Marína Havranová* (15. 9. 1945). Takmer paralelne sa uviedol aj kolektív operného súboru – premiérou operety *Poľská krv* (6. 10. 1945). Prvý premiérový baletný večer bol v Košiciach v roku 1947 – na jeho programe boli balety *Sylfidy*, *Morská panna* a *Polovecké tance*.

³ Gizela Veclová sa narodila 1. mája 1923 v Bratislave. V roku 1942 absolvovala štúdium operného spevu na Štátnom konzervatóriu v Bratislave u profesora Arnolda Flögla. Jej pedagógmi boli aj Eugen Suchon a Ján Cikker. V rokoch 1942 – 1945 pôsobila ako sólistka opery SND v Bratislave, v rokoch 1945 – 1952 bola sólistka košickej opery (z toho v sezóne 1946 – 1947 hosťovala v operete Štátneho divadla v Brne). V rokoch 1952 – 1985 bola sólistkou operety Novej scény v Bratislave.

a muzikálovej scény žije v súčasnosti v Košiciach, kde začínala svoju opernú kariéru aj Anna Poláková. V krásnej spomienke nazvala Aničku Polákovú grand dáma opery. O kolegyňi z konca štyridsiatych a začiatku päťdesiatych rokov okrem iného napísala: *„Nemusela veľmi hrať, všetko mala v hlase. Bola veľmi ušľachtilý človek – vždy jemná. Mala som ju veľmi rada. Alternovali sme úlohu Margaréty, pracovne sme sa stretli aj v Bohéme, kde som spievala Musettu a ona Mimi. Najviac som si ju zapamätala v role Tatiany v Oneginovi, ktorú sme spolu alternovali. Bola vynikajúca. Už ten jej zjav a hlas, ktorým vedela vyjadriť všetky nuansy!“*

Podobne na Annu Polákovú, umelkyňu, ktorá nepoznala intrigy a divadelnú závisť, spomínajú aj dlhoročný partner na javisku – tenorista Július Regec (nar. 1925) a legendárna korepetítorka Opery Slovenského národného divadla Milada Synková (nar. 1933). Táto klaviristka, ktorá pripravovala na javisko a sprevádzala na koncertoch niekoľko generácií slovenských spevákov, sa osobne zoznámila s Aničkou Polákovou už počas jej hostovania v SND koncom päťdesiatych rokov. Bližší vzťah si vytvorili počas jej angažmánu v SND v rokoch 1962 – 1965. V spomienkovej kapitole napísala: *„Bola nádherným zjavom – s tvárou so širokými lícnymi kosťami a líčením, ktoré zdôrazňovalo jej driečnosť. Mala rada priateľov a spolu so svojím manželom pozývali kolegov na posedenia v súkromí. Anka Poláková, sa, bohužiaľ, rozhodla (15. decembra 1965) pre emigráciu s manželom a maminkou. Tým sa skončila jej veľmi sľubná kariéra opernej divy. Vo Viedni som ich niekoľkokrát tajne navštívila. Spomínali sme na mnohé hodiny skúšok a krásne predstavenia. Bola stále veľmi milá a zaujímala sa o dianie v našej opere... Zostala pojmom na slovenskom opernom nebi – aspoň v spomienkach nás, ktorí sme s ňou pracovali a umelecky aj ľudsky sme si boli blízki.“*

Vyznanie Anne Polákovvej pripomínajú v úvode knihy aj slová svetovej koloratúry – Edity Gruberovej: *„V časoch mojich štúdií na bratislavskom konzervatóriu sme sedávali my, študentky, na galérii SND. Často sme obdivovali krásny soprán štíhlej, sympatickej speváčky Anny Polákovvej. O veľa rokov neskôr osud chcel, aby sme sa spoznali vo Viedni zásluhou našich mamičiek, ktoré sa šťastlivou náhodou zoznámili pri posedení v parku. V podstate tým zahájili začiatok nášho cenného priateľstva. Anička, ako aj jej manžel MUDr. Oskar Hadrava, sa pre mňa stali akoby súčasťou mojej rodiny – vždy ochotní poradiť i pomôcť, alebo v pohode diskutovať o medicíne, hudbe, speve. Príťahoval a spájal ma s ňou náš slovanský pôvod. Fenomén jej duševnej i telesnej mladosti ma očarúval pri každom našom stretnutí. Jej svieži krásny hlas mi navždy zostane v pamäti...“*

PODNETY K NAPÍSANIU KNIHY

Knihá dlhoročnej rozhlasovej redaktorky v košickom rozhlase, absolventky košického konzervatória a Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe (odbor dejiny hudby) – Lýdie Urbančíkovej o Anne Polá-

*Anna Poláková-Hadravová ako Jaroslava; A. P. Borodin: Knieža Igor, 1962, SND
Foto: Jozef Vavro*

kovej-Hadravovej je komplexným, doteraz nikde nezverejneným materiálom o osobnosti sopranistky, ktorá predčasne, ako 43-ročná, ukončila svoju umeleckú opernú kariéru emigráciou do Viedne. Kniha podrobnejšie neodhaľuje príčiny tohto rozhodnutia Hadravovcov, ale možno z nej vytušiť, že nebolo náhle, ani neuvážené. Anna Poláková možno vycítila, že počas žiarivej speváckej kariéry odovzdala operným divákovi maximum svojich speváckych i duševných kvalít a možno jej krehká povaha a absolútna odovzdanosť umeniu neznášala divadelné intrigy a závisť. Zaiste sa obetovala aj kvôli manželovi – lekárovi, ktorý sa rozhodol začať v Rakúsku nový profesionálny život, po boku s celoživotnou láskou. Dnes 87-ročný MUDr. Oskar Hadrava žije vo Viedni. V knihe – v rozhovore s autorkou – sa okrem iného takto vyznal zo spomienok na svoju manželku:

Anna Poláková-Hadravová ako Leonóra; G. Verdi: Trubadúr, 1962, SND
Foto: Jozef Vavro

„Mal som ju veľmi rád, bola mi všetkým na svete. Keď mi odišla, myslel som, že to neprežijem – bez nej ten život už nie je tým, čím býval. Možno si ju priblížim touto knihou. Chcel by som aj takto zvečniť jej pamiatku.“

Niektorí stavia svojím nezabudnuteľným životným partnerom mauzóleá a hrobky, iní – a k nim

patrí aj MUDr. Hadrava –, iniciujú knihu spomienok na umenie a ľudské hodnoty svojich lások. To bol jeden z podnetov pre napísanie knihy o Anne Polákovovej-Hadravovej.

Ďalším podnetom bol objektívny fakt, že táto mladodramatická sopranistka, odchovankyňa Štátneho konzervatória v Bratislave (1943 – 1949) bola trinásť rokov členkou divadla v Košiciach (od roku 1949 do 1962 to bolo Východoslovenské národné divadlo, neskôr ho premenovali na Štátne divadlo Košice) a tri roky pôsobila v Bratislave v Opere SND (1962 – 1965). Patrila k primadonám oboch operných súborov. Iba nepriazeň spoločenského systému v období socializmu jej zabránili získať angažmán vo

Viedni, kam ju (po predspievaní vo Volksoper) pozvali roku 1959 naštudovať Hannu v Lehárovvej Veselej vdove a Manon v Massenetovej opere.

Lýdia Urbančíková od detstva sledovala jej kariéru a neskôr – ako rozhlasová redaktorka – nahrávala i vysielala viacero relácií o umelkyni. Po roku 1989 ju navštívila vo Viedni a priniesla autentické svedectvo o jej živote, s dobovými nahrávkami hlasu sopranistky, ktoré zachránili pracovníci košického i bratislavského rozhlasu.

NEZABUDNUTEĽNÉ ROLY

V súpise rolí Anny Polákovej sú všetky operné i operetné postavy (tie boli a doposiaľ zostali súčasťou košickej opernej scény). Jej prvou postavou bola operná rola: Nedda v Komediantoch od Leoncavalla. Nasledovala Arzéna v Straussovom Cigánskom barónovi, Mimi v Pucciniho Bohéme, Margaréta v Gounodovej opere, v rámci umeleckého životopisu významná postava Violetty Valéry vo Verdiho Traviate – s výrazným precítením tragickej podstaty roly. Hoci nebola vyslovene mozartovskou speváčkou, v jej repertoári sa zaskvela i Zuzanka v Figarovej svadbe (1951) a Donna Elvíra v Donovi Giovannim (1956). Najskvostnejšie sa však jej hlas uplatnil v romantickom opernom repertoári: v Čajkovského Eugenovi Oneginovi ako Tatiana, v Rossiniho Barbierovi zo Sevilly v role Rosiny, v Bizetovej Carmen v úlohe Micaely, vo Verdiho Rigolettovi ako Gilda, v Auberovej Nemej z Portici ako Elvíra, v Thomasovej Mignon v naštudovaní postavy Filiny, v Nicolaiových Veselých paniach z Windsoru v postave pani Fluthovej. Vo Verdiho Sile osudu bola Leonorou di Vargas, vo Wagnerovom Tannhäuserovi zasa Alžbetou, v Dvořákovej Rusalke – Rusalkou, v Offenbachových Hoffmannových poviedkach skvostnou Antóniou. Excelovala aj v rade českých oper. V kronike jej umeleckého života je zapísaná najmä Smetanova Marienka – v dvojnásobnom košickom naštudovaní, Ludienka v Blodekovej opere V studni, Blaženka v Smetanovom Tajomstve, Barča v Hubičke, Libina vo Fibichovej Šárke a vysoko interpretačne cenená Jenúfa v Janáčkovej Jej pastorkyni. Zo slovenských diel spievala v Košiciach v Urbancovej spevohre Máje. Uznanie, ba i spoločenské ocenenie získala ako Katka v Cikkerovom Begovi Bajazidovi, Stella v rovnomennej opere Ladislava Holoubka a nezabudnuteľná Milena v Suchoňovom Svätoplukovi (roku 1960). Popri tom mala v repertoári klasické operetné role.

V Opere Slovenského národného divadla pribudli ďalšie veľké postavy: Jaroslava v Borodinovom Kniežati Igorovi, Leonora vo Verdiho Trubadúrovi, Agáta vo Weberovom Čarostrelcovi, nehovoriac o nových naštudovaniach niektorých úloh z košického veľkého „romantického“ obdobia Anny Polákovej. Rozhlasové štúdiá v Košiciach i v Bratislave zaznamenali v nahrávkach jej speváckeho umenia, ale po emigrácii ich záznamy nevyšielali. Na priloženom CD v knihe sú iba ukážky ľudových piesní v podaní sopranistky, nahraté už v emigrácii.

PhDr. Jaroslav Blaho, operný kritik a znalec slovenského vokálneho umenia pri príležitosti osemdesiatin Anny Polákovej napísal o speváčke tieto myšlienky, publikované v knihe Lýdie Urbančíkovej: *„Bol to farebný lyrický soprán s veľkým výrazovým rozpätím, ktorý najmä v postavách smutných verdiovských hrdiniek naberal aj dramatickejšie dimenzie. V 50-tych rokoch to bola jedna z troch sólistických hviezd ambiciózneho košického súboru (Imrich Jakubek, Gejza Zelenay, Anna Poláková), ktorý formovali dirigentské osobnosti – Frešo, Bartl, Holoubek, Vincourek a režijné hľadania Hájka a Krišku. V Bratislave stihla počas troch sezón (1962 – 1965) vytvoriť tucet postáv! Bola vokálny, interpretačný, výrazový a vizuálny typ, ktorý dokázal dať presvedčivý javiskový život najmä postavám románskej opernej klasiky. Istým návratom ku košickým postavám sľubovala byť aj Jenúfa v zime 1965/1966. V čase premiéry bola však už Anna Poláková kvôli emigrácii persona non grata domácej scény, na ktorú bolo treba zabudnúť.“*

Tak by sa pomaly aj zabudlo, nebyť publikovaných spomienok.